

---

# Har teosofien något att lära oss kristna?

Föredrag af *Pekka Ervast*.

Det är nu öfver 25 år sedan den teosofiska rörelsen tog sin början i Amerika, då H. P. Blavatsky och öfverste H. S. Olcott jämte några andra amerikaner stiftade Teosofiska samfundet den 17 november 1875; och från att i början hafva varit ett litet frö, planteradt i amerikansk jordmån, har denna rörelse under nu förflutna fjärdedels sekel vuxit ut till ett stort och lifskraftigt träd, hvars grenar öfverskygga hela den civiliserade världen. Vi veta alla, att den teosofiska rörelsen allt ifrån sin upprinnelse förkunnat för världen vissa religionsfilosofiska läror, kallade teosofiska eller med ett gemensamt namn teosofi, läror, som utgöra utgångspunkten för en för vårt kristna västerland i många afseenden ny lifsåskådning. Det är därför icke att undra öfver om vi kristna, som blifvit uppfostrade i en allaredan bestämd och gifven världsåskådning, vår kristna tro, ställa följande spörsmål till den teosofiska rörelsen: 1) Med hvilken rättighet uppträder du ibland oss? och 2) På hvilken ståndpunkt ställer du dig gent emot kristendomen? Och det är af vikt, att dessa frågor framställas, på det att båda parternas ställning måtte blifva fullt klar.

Att gifva ett allmänt svar på dem blir håller icke svårt. Teosofiska samfundet har tagit till sitt valspråk Maharajans af Benares familjemotto: *Det gifves ingen religion högre än sanningen*. Om vi fasthålla vid detta valspråk, fatta vi hela den teosofiska rörelsens ställning och uppgift. Teosofien vill sanningen, och intet utom sanningen; teosofien är en vän till allt som är sanning, men en motståndare till allt som är lögn; teosofien träder därför i opposition mot allt inom vår moderna kristendom, som är osanning eller missuppfattning, men en bättre vän än teosofien kan den *sanna* kristendomen icke äga.

Nu föreställer jag mig, att alla troende kristna skola invända: »Hvad är detta för tal om sanning och lögn inom kristendomen? Vår kristna tro är det som den är, sanningen för den troende, dårskap och styggelse för dem som icke tro; men att tala om sanning och lögn inom kristendomen är omöjligt; teosofien kommer till oss med främmande österländska läror, den kan därför icke vara annat än en smygande fiende till kristendomen, på sin höjd ett vägledande studium för dem, som ännu icke tagit plats i de troendes led.»

Hafva våra kristna bröder rätt? Är den moderna kristendomen verkligen så enkel och helgjuten, att den står eller faller med den form, i hvilken den nu framträder? Är dess yttre dräkt så ursprunglig och motsvarar den så fullt det inre kristna tros lifvet, att den aldrig kunde ersättas af en annan; utan att äfven innehållet förändrades? Och är det kristna tros lifvet så upphöjdt och heligt, att, såsom dess egna förkunnare säga, »en fullkomligare tro icke kan finnas på denna jord»?

Låtom oss undersöka ställningen, låtom oss se, ifall det finnes något berättigadt i teosofiens anspråk att uppträda som den pånyttfödande och renande anden i religionernas stelnade trosformer.

Det är då i all synnerhet två punkter inom den kristna religionen, dem jag önskar, att vi måtte taga i betraktande. Den ena vill jag endast omnämna i förbigående. Ehuru den högre bibelkritiken redan i långa tider arbetat på att införa en mognare uppfattning om kristendomens heliga urkunder, tro ännu i dag de flesta oskolade kristna likasom ortodoxerna på 1600-talet, att bibeln, som enligt den protestantiska kyrkan är kristendomens norm och grundval, tillkommit genom gudomlig inspiration så helt, att icke en bokstaf däraf kunde vara annat än sanning. Jag vill icke tala om den katolska kyrkan, där ännu så nyligen som år 1893 af påfven utfärdades en encyklika »*providentissimus Deus*» angående den heliga skrifts uppkomst, där det bland annat heter: »Det är absolut orätt och förbjudet, vare sig att begränsa inspirationen endast till vissa delar af den heliga skrift, eller att medgifva, att den helige författaren här misstagit sig . . . ty genom öfvernaturlig kraft dref Han (den helige ande) dem (författarne) att skriva så – var så närvarande hos dem, att de först riktigt *förstodo* de ting han befallde dem, och endast *dessa* ting, därpå önskade att troget nedskrifva dem, och slutligen återgafvo dem i passande ordalag och med ofelbar sanning. Annars kunde man icke säga, att Han var författare af skriften i dess helhet. Sådan har alltid kyrkofädernas öfvertygelse varit.» Men äfven vår protestantiska kyrkas bekännare och sekter hafva långt ifrån tillägnat sig den rätta uppfattningen om bibelns karaktär.

---

Jag erinrar mig en episod; en troende adventist, som åhört en framställning af de resultat, hvilka bibelforskningen ernått angående den heliga skrifts tillkomst, kände sig störd i sin tro och utropade hotfullt med bibeln i sin högra hand: »Om en enda bokstaf i denna bok är lögn, så skall jag på domedagen slå Gud i hufvudet med den och säga: hvarför ljög du för oss arma människor, när du påstod att denna bok var ditt eget heliga ord?»

Likväl vet man, likväl erkänner man såsom helt nyligen domprosten Personne i sin förträffliga lilla skrift »Bibelkritiken», att den högre kritiken lärt oss, att bibeln, huru inspirerad den ställvis än må vara till sitt innehåll, till sin yttre form icke är märkvärdigare än andra böcker, som skrifvits på denna jord. Det är till och med vanskligare att säga om bibeln, hurudan dess form ursprungligen varit, än att göra det om andra litterära alster, hvilkas original äro tillgängliga, ty vi känna icke till de ursprungliga manuskripten vare sig till Gamla eller Nya testamentet, utan blott till ett antal varianter, öfversättningar och kopior, som i väsentliga punkter äro olika hvarandra. Att därför göra bibeln till en helig och oantastlig bok i den gamla meningen, äfven förutsatt att vi för öfrigt ansåge den vara gudomligt inspirerad, är numera omöjligt. Bokstafsträldomen hör absolut till förflutna tider. Men ett annat förhållande, som vi böra skänka en mycket noggrannare uppmärksamhet, är det, att vår kristna lifsåskådning är så genomsyrad af tron på den egna lärans öfverlägsenhet öfver andra existerande religionsformer, att fastän vi undervisas i skolorna om att vår kristna religion icke är den enda religionen, utan att där gifvas andra former af religion med lika många, ja, ännu flere anhängare än kristendomen, vi likväl på samma gång få lära, att vår tro är den enda sanna, af Gud uppenbarade religionen, då däremot de andra äro verk af ädla människor och därför bristfälliga samt bestämda till undergång som deras stiftare. Buddhismen, hinduismen, taoismen, Konfutses religion, islam m. fl. äro samt och synnerligen hedniska trossystem, hvilka en dag skola försvinna från jordens yta liksom deras föregångare, Kaldéens, Assyriens, Egyptens, Greklands, Mexikos och andra länders stora religioner försvunnit, för att lämna plats åt den enda sanna och segrande kyrkan, den kristna. På grund af denna åskådning öfverträffar ock den kristna kyrkan sina hedniska systrar i begäret att sprida sin frälsande lära till alla de folk, som ännu icke äro nog lyckliga att tillhöra densamma, d. v. s. till alla dem, »som vandra i mörker och dödens skugga».

Under vårt århundrade har emellertid en vetenskap sett dagen, som tog till sin uppgift att undersöka denna fråga om kristendomens förhållande till de öfriga världsreligionerna. Det var redan för känslan stötande att tänka sig en Gud, som under årtusenden, nej, hundratusentals år lät sina högst utvecklade skapade varelser vandra i mörker och okunnighet om sin Gud, ända tills det behagade honom att helt plötsligt utvälja ett litet folk, ur hvars sköte den frälsare skulle födas, som var kallad att skänka ljus åt hela mänskligheten. Och denna känsla, som var en aning om sanningen, förbyttes till visshet, när den jämförande religionsvetenskapen gjorde sin märkliga upptäckt, att det icke endast var stötande för känslan att Gud skulle uppenbarat sitt ljus först sedan otaliga millioner dött i mörker, utan att det till och med var en osanning. Denna vetenskap upptäckte, att ifall det var ljus, som gafs mänskligheten genom kristendomen, så var det äfven ljus, som gafs mänskligheten genom de öfriga världsreligionerna; ty den upptäckte att kristendomen, långt ifrån att på något utmärkande sätt skilja sig från sina föregångare, i själfva verket i stort sedt endast upprepade hvad dessa förkunnat.

Kristendomens centrala lära är mänsklighetens återlösning och frälsning från synd och död genom den gudafödde frälsaren Jesus Kristus; men samma lära återfinnes i de andra religionerna, samma tro på gudamänniskans frälsande mission har brunnit i allas hjärtan, där religionens stämma gjort sig hörd, hvilken bekännelse de än tillhört. Hinduen blickar med vördnad upp till Krishna, världsfrälsaren, hvilken sade om sig själf, att han var »ofödd, oförgänglig ande, Herre öfver alla varelser, härskare öfver hela naturen, den natur som är min egen, fastän jag födes genom min egen Maya eller illusoriska natur. Han som sålunda känner min gudomliga börd och min verksamhet i dess väsen, han födes ej ånyo, utan kommer till mig, O Arjuna, när han lämnat kroppen . . . Och bland alla yogier anser jag honom, som med sitt inre själf hvilat i mig, som full af tro tillber mig, vara den, som uppnått den fullkomligaste jämvikten.» Buddhisten tillber sin frälsare, Gautama Buddha, som i likhet med Jesus sade om sig själf, att han var kommen till världen för att förkunna sanningen och genom sanningen frälsa människorna. Mithra, solguden i Persien, Tammuz i Babylon, Horus-Osiris i Egypten, Quetzalcoatl i det gamla

---

Mexiko, alla kallas de frälsare; de flesta af dem dogo för världens synder, nedstego i grafven och stodo upp igen på tredje dagen.

Liksom Jesus var aflad på öfvernaturligt vis, så föddes också Krishna och Buddha af jungfru-mödrar; och liksom Jesus hade Buddha att genomgå många frestelser, innan han blef mogen att träda ut bland mänskligheten. För att gå ännu längre tillbaka i tiden finna vi i den egyptiska fornreligionen, att Horus-Osiris föddes af jungfru-modern Isis-Neith, att den babyloniska Tammuz var född af jungfru-modern Istar, liksom den mexikanske Quetzalcoatls moder var jungfrun Chimalma; den vackraste legenden berättas dock om Zoroaster: hans moder var en jungfru och han själf var aflad af en stråle från det gudomliga Förnuftet. Såsom vi veta, sade man äfven om Plato, Greklands vise filosof, att han var född af en jungfru.

Man talar inom den kristna kyrkan om att fly till korsets fot, och man har ansett, att korset var en speciellt kristen symbol. Hvad skall man då säga om, att detta samma kors återfinnes såsom en helig symbol bland alla folkslag, att tau-korset och ögle-korset var en allmän sinnebild i Egypten af Osiris, kallades lifvets tecken och bars som en amulett öfver hjärtat samt betecknade uppståndelsen från döden; att svastikan eller det kors, som af våra förfäder, vikingarne, kallades Tors hammare, inristades i Indien på aflidne invigdes bröst; att korset bars af vestalerna i Rom, att det dyrkades bland druider, babylonier, fenicier m. fl.; att Plato talar om en i rymden korsformigt utsträckt människa, och att Fernando Cortez och hans spanjorer vid ankomsten till Mexiko funno icke endast kolossala stenkors som allmänt tillbedda symboler, utan äfven krucifixet eller korset med den därpå fastnaglade människan?

Samma läror om en skapande evig gudom, ett förgängligt världsallt, en i sin barndom oskuldskraftig mänsklighet, som sedermera fallit i synd och därigenom kommit i behof af frälsning; samma läror om människosjälens odödlighet, om jordelifvet såsom en pröfvotid och om själens saliga eller osaliga tillstånd efter döden såsom beroende af dess jordiska vandel; samma läror om Guds treenighet och det s. k. ondas öfvermänskliga ursprung; alla dessa samma läror, som hos oss i västerlandet predikas såsom kristna, förkunnas med samma heliga öfvertygelse i de öfriga religionernas trosläror.

Hvilken var den naturliga slutsats forskarne i den jämförande religionsvetenskapen drogo af dessa förhållanden? Jo den, att samtliga religioner haft ett gemensamt ursprung, att de alla vuxit ut som grenar på samma stam. Men månne de antogo, att detta gemensamma ursprung var gudomligt, att Gud så att säga flere gånger under världshistoriens lopp uppenbarat sig för folken i olika personligheter och stiftat olika religioner? Nej, de antogo tvärtom, att icke en enda, icke ens kristendomen var tillkommen på öfvernaturlig väg, utan att samtliga religioner hade sitt upphof i mänsklighetens fantasi, i hennes medfödda religiösa behof och moraliska känsla. När dessa lärde forskare upptäckte, att den dag, som kristenheten firar till minne af sin herres och frälsares födelse, att denna samma dag äfven i öfriga religioner helighölls som de respektive frälsarnes födelsedag; så insågo de, att här var fråga om en uråldrig julhögtid, som firats till solens ära, hvilken i och med vintersolståndet krossar mörkrets makt och lefver upp ånyo för att sprida ljus i världen. Solljuset var alltså världsfrälsaren, och i analogi härmed tolkade vetenskapsmännen äfven de öfriga religiösa läroarna såsom symboliska framställningar af naturfenomen. Samma företeelser mötte ju öfverallt människornas blickar, samma strid mellan mörker och ljus, köld och värme, samma växling mellan lif och död; hvad var då naturligare än att de fantasibegåfvade människorna personifierade dessa naturfenomen och deras alstrande krafter? När barnen sågo sin faders liflösa kropp liggande på marken, kunde de ju icke tro att deras fader upphört att vara till, han var den som lefde, rörde sig, talade, i och genom kroppen, och nu hade han endast lämnat kroppen för att såsom en andehamn irra omkring i rymden. Sålunda bortförklarades af de lärde äfven den lära, som städse utgjort mänsklighetens tröst, såsom en fantasi, framsprungen ur det sörjande hjärtat.

Hvilket rikt ämne till begrundande innehålla icke dessa fakta! Vår tid är skeptisk och materialistiskt anlagd, och när den fick höra, att alla religioner predikade samma läror, så öfversatte den detta förhållande på sitt språk sålunda, att alla religioner predikade samma villfarelser. »Vi lefva icke längre i religionens tidsålder», sade man, »vidskepelsernas tid är ute; det vetenskapliga sanningssökandet har höjt sin fana, vi hafva vuxit ifrån ammsagorna i barnkammaren, nu gäller det att taga itu med lifvets allvar och se det verkliga förhållandet i ögonen.» »Skola vi sörja och klaga», sade

---

de ädlaste bland ateisterna, »öfver att vi icke längre kunna tro nu, när vi vunnit kunskap; skola vi sörja öfver att tillvaron beröfvats sitt eviga innehåll, när lifvet likväl är så rikt och bjuder oss så mycket stort och härligt att arbeta för?»

Det är intet tvifvel underkastadt, att vi västerländingar så småningom skulle gått en mörk framtid till mötes, en framtid där man dyrkade förståndet, men dödade hjärtats kraf. Fåfångt skulle människorna sucka, inga gudar hade skapat dem, ingen himmelsk Fader tog hand om dem; de själfva hade skapat sina gudar, den allfamnande kärleken var en dröm. Huru svårt, nästan omöjligt skulle det icke blifva för kristendomen att ensam försvara sig mot dessa anfall af vetenskapen! Till hvad skulle den taga sin tillflykt, när själfva dess grund vore undergräfd! Kyrkan skulle icke förmå vädja till annat än sina bekännares blinda tro. Hvarför då icke taga emot den hjälp, som erbjudes i den höga och upplysta syn på alla religioners tillkomst och uppgift, för hvilken syn teosofien gjort sig till språkrör? Jag kan icke underlåta att påpeka, att vi i den moderna teosofiska rörelsen hafva en dylik räddande hand. Det är denna rörelse, som med oförskräckt mod uppträdt till religionernas försvar, det är denna rörelse, som genom sin första förkunnarinna, H. P. Blavatsky, kämpade en förtviflad strid mot materialismen i vetenskapsmännens tänkesätt; det är denna rörelse, som nu bjuder världen en förnuftig lösning på de religiösa problemen. Alla religioner, säger teosofien, hafva ett gemensamt ursprung, men detta ursprung är icke människornas fantasi, utan den gudomliga visdom som stundom uppenbarat sig hos vissa individer af mänskligheten. Religionerna äro, såsom de själfva påstå, gudomliga till sitt ursprung, men de hafva ingalunda tillkommit på öfvernaturlig väg, utan deras stiftare hafva varit människor, som här, eller i andra världar, nått den visdom, som de förkunnade för sina yngre bröder. Teosofien kommer därför icke till oss med någon ny religion. Den påvisar den andliga enheten i de redan existerande troslärorna; den säger till hvar och en af dem, gå till kärnan i din egen tro, och du skall upptäcka lifvet och sanningen dolda under dogmernas och mysteriernas isis-slöja; och teosofien gör mera än så, den befriar oss från mycket arbete genom att framlägga för oss denna kärna, och endast lämna åt oss att verifiera densamma ur de respektive troslärorna.

Långt ifrån att de religiösa läroarna voro vidskepelser, långt ifrån att de underbara och ofta svårförstådda myterna och dogmerna voro fantasier blott, äro de tvärtom allegoriska och symboliska framställningar af andliga sanningar, som icke under annan form kunnat delgifvas mänskligheten. Forntidens språk räckte icke mera än nutidens tungomål till att tolka det inre lifvets mysterier, och man var därför tvungen, liksom man är det än i dag, att taga sin tillflykt till myter och bildliga framställningar. Det fanns emellertid sanningar som kunde förkunnas öppet, och det är dessa sanningar, som så uppenbart gått igen i alla religioner, och som i vår tid åter förkunnas af teosofien.

Ett par af dessa skola vi nu en stund dröja vid.

När en människa kastat öfver bord dogmen om de eviga straffen och den eviga saligheten, hamnar hon i armarne på den alltförnekande materialismen, såvida icke hon tilläfventyrs bibehåller sin evighetstro, men modifierar den till en tro på den eviga utvecklingen.

I det senare fallet kan hon icke göra sig en filosofiskt hållbar föreställning om en evig själsutveckling, utan att taga sin tillflykt till teorien om lifvets periodiska återupprepande eller läran om reinkarnationen, som enligt Hume är den enda evighetsteorien värd en filosofis uppmärksamhet. Såsom vi veta är, enligt denna lära, anden eller kraften den i sig själf varande aspekten af världsalltets lif, i motsats till formerna, som blott äro periodiska utstrålningar eller manifestationer af den andliga kraften.

Många eviga, d. v. s. absoluta ting, kunna ju icke gifvas, det absoluta är ett, men det absoluta kan tänkas uppenbara sig i evighet, utan återvändo, uppenbara sig i en oändlighet af skiftande former, och då periodvis väcka till lif i sig inneboende kraftcentra, och åter indraga dem i sitt sköte. Enligt denna åskådning är människans innersta jag ett dylikt kraftcentrum, som tidvis strålar ut i en kropp, och tidvis åter drages inåt till krafternas urhem. Reinkarnationen, eller läran om återfödelsen, som med så mycken värme förkunnas af teosofien, är ju icke ny eller uppfunnen i våra dagar. Att den sedan urminnes tider utgjort grunddraget i de österländska folkens lifsåskådning, är allom bekant. Hela Asien tror än i denna dag därpå, och den har eröfrat många millioner sinnen i de öfriga världsdelarne.

För de nutida kristna förefaller emellertid reinkarnationsläran öfverraskande ny; ja, med antagandet af denna lära om människans utveckling genom upprepade jordelif, skulle hela deras tro på

---

nödvändigheten af en försoning och en historisk frälsning, med ett ord hela deras kristna tro rubbas i sina grundvalar. Det är därför icke att undra på, om de betrakta teosofien med fientliga blickar, teosofien som söker återinföra »hedendomen» i de kristna länderna; och de skulle otvifvelaktigt hafva rätt, om deras kristendom vore den enda religion som aldrig vetat af denna reinkarnationslära.

Nu är det emellertid ett faktum, att teosofien städse påstått, att reinkarnationen ursprungligen ingått som ett moment i Kristi kristendom; och man har hänvisat till den omständigheten, att judarne trodde på preexistensen, att Kristus aldrig predikade emot återfödelsen, utan tvärtom sade om Johannes döparen, att han »var den Elias som komma skulle»; men det är dock framtiden förbehållet att till fullo bevisa det påståendet, att reinkarnationen äfven var en kristen lära.

I det nyligen utkomna, digra och om djup lärdom vittnande arbetet af den engelske forskaren i kristendomens urhistoria, G. R. S. Mead: »Fragments of a faith forgotten, a contribution to the study of Christian origins based on the most recently recovered materials»<sup>1</sup>, talar författaren om de svårigheter, som möta forskaren i kristendomens urhistoria, och fortsätter sålunda:

»Han finner, under fortgången af sina studier, att hvar och en af hans förutfattade åsikter om de tidigaste tiderna måste ansenligt modifieras, och att de flesta af dem i själfva verket måste helt och hållet förkastas. Han arbetar sig småningom upp till en ståndpunkt, hvarifrån han kan erhålla en fri blick öfver kvarlevorna från de två första århundradena och skådar omkring sig på en värld, som han aldrig hört om i skolan och om hvilken aldrig ett ord yttrats från predikstolen. Är detta den ursprungliga kyrkans värld, hvarom han läst i de antagna läroböckerna och hvarom han hört talas af präster och lärare? Är detta bilden af Jesu efterföljares enda och enhetliga samfund? Är detta den enda lära som, enligt hvad man lärt honom att tro, ända från begynnelsen öfverantvardats i samma form från släktled till släktled? Han blickar omkring sig på en religiös värld af oerhörd verksamhet, ett tankens mäktiga uppsving och en den religiösa hängifvenhetens styrka, hvartill den västerländska historien icke företer något motstycke. En mängd skolor och samfund på hvarje håll, kamp och sträfvan, en obegränsad tankefrihet, ett kraftigt bemödande att lefva det religiösa lifvet. Han finner här otaliga beröringspunkter med andra religioner; han rör sig i en atmosfär af frihet, hvarom han förut icke haft någon erfarenhet i den kristna traditionen. Hvilka äro alla dessa människor – icke fiskarena och slafvarne, icke de fattiga och ringaktade, ehuru äfven de deltaga i sträfvandet – men dessa lärde män, som lefva ett asketiskt lif, dessa vise och helige, med långt större rätt till detta namn än många andra, som erhållit detsamma? De äro alla kättare, säga de senare kyrkliga författarna, ett fördärfbringande släkte och fiender till den sanna tron, som vi nu hafva stadfäst genom våra dekret och koncilier. Men forskaren föredrager att studera de två första århundradena själfva framför att lyssna till deras tankar och domslut som komma efteråt, och som, emedan de befinna sig på afstånd från händelserna, svårligen kunna antagas veta mera om dessa tider, än de hvilka de bannlyst.»

Detta af mr Mead omnämnda faktum är ganska märkligt, ity att det nedsänker vår kristna kyrkas förhistoria i ett kaotiskt dunkel, och i själfva verket gör den till arfvinge af endast en bland de många sekter, som florerade under de första århundradena efter Kristi död, och som alla med lika anspråk på att sitta inne med Kristi *sanna* läror kallade sig kristna.

Nu veta vi, att de flesta af dessa sekter, som af eftervärlden kallats med ett gemensamt namn gnostiker, emedan de sade, att gnosis eller kunskapen var vägen till Gud, bland sina läror äfven inbegrepo reinkarnationen. Kan man icke således med skäl antaga, att reinkarnationen lärdes af Jesus, om icke offentligt så åtminstone inom kretsen af de lärjungar, hvilka det, enligt Jesu egna ord, »var gifvet att veta himmelrikets hemligheter»? Detta så mycket hällre, som undervisningen i allmänhet på den tiden skedde delvis öppet, delvis i hemlighet, äfven inom den sekt som sedermera gaf upphof åt den kristna kyrkan. Kyrkofadern Origines säger uttryckligen, att det gafs hemliga läror inom kristendomen.

En annan sanning är den om målet för människans utveckling; en sak som på det närmaste sammanhänger med reinkarnationen. Äfven om vi, när vi tro på en evig utveckling, icke kunna föreställa oss något slut på den ändlösa utvecklingen, måste det dock vid hvarje punkt på vägen finnas

---

<sup>1</sup> Fragmenter af en bortglömd tro, bidrag till studiet af kristna urhistorien, baserad på de allra senast upptäckta källskrifterna.

---

ett ideal, en fullkomlighet, ett mål så att säga, som vi kunna skönja, och som vi närmast kunna sträfv till. Såsom begränsade varelser kunna vi icke på en gång fatta det oändliga, utan måste närma oss detsamma steg för steg, så att hvarje steg vi taga framåt och uppåt för oss öppnar nya synvidder, nya mål att sträfv till, nya kunskaper att förvärfva. Det mål, vi på vårt närvarande utvecklingsstadium kunna sträcka oss efter, är idealet af människan, gudamänniskan, eller sanning, kärlek och visdom i sin högsta mänskliga uppenbarelse. Detta mål förkunnas af religionerna, deras etiska läror utmytna däri; de äga, hvar och en af dem, sin idealgestalt, som för dem är en uppenbarelse af Gud, en idealmänniska, som de hänvisa till och i hvilkens fotspår deras anhängare söka vandra. Sålunda hafva vi inom buddhismen Gautama Buddha såsom den centrala personligheten, inom hinduismen Krishna, o. s. v., och inom kristendomen hafva vi Kristus.

Kyrkan talar visserligen om människans fullkomning, men den sker, enligt henne, på ett mystiskt och ofattbart sätt, och helt och hållet tack vare Jesu förtjänst, endast genom tron på honom, tron på att hans blod renar henne från alla hennes synder. Kristus är för henne ett mysterium, icke den fullkomnade *människan*, och det kan därför icke för oss människor blifva tal om att nå upp till hans fullkomlighet. Männe emellertid kyrkan i dessa stycken följer Jesus?

Om vi med oförvillad blick och utan förutfattade meningar studera evangelierna, öppnar sig för oss en helt ny värld, en värld full af skönhet och tankedjup, men en värld som förefaller att vara främmande för de kristna i allmänhet. Långt ifrån att Jesus själf skulle tala om sig såsom ett enastående undantag i mänskligheten, intager han tvärt om gent emot oss ställningen af en äldre och mera erfaren broder, men en broder, som har samma Fader som vi andra. Jesu Fader är allas Fader, som »låter sin sol gå upp öfver goda och onda»; och icke nog med att han bjuder sina lärjungar följa honom, han säger till och med till dem: »Varen fullkomliga såsom eder himmelske Fader fullkomlig är.»

Hvad utgör innehållet i vår kristna kyrkas morallära? De tio budord som Jehova gaf Moses på Sinai bärg. Hvilken märklig upptäckt angående denna sak göra vi icke, då vi läsa evangelierna! Denna judiska lag sanktioneras icke af Jesus, »han har icke kommit för att upplösa lagen, utan för att fullborda den»; d. v. s. den judiska lagen må hafva sitt värde i sig, men Jesus gifver sina lärjungar en ny lag. Han gifver alla dem, som kalla sig hans efterföljare, de nya bud, som återfinnas samlade uti den s. k. bäragspredikan, och angående hvilka han säger: »Den som upplöser ett af dessa minsta bud, han skall kallas minst i himmelriket, men den som följer dem, han skall kallas stor i himmelriket.»

I våra skolor, i våra kyrkor läras endast de gamla judiska buden. Känner man då icke till Jesu bud? Eller döljas de med afsikt?

Faktum är, att den nya sedelag, som Jesus gifvit oss, väsentligen skiljer sig från den gamla. Mose lag utgör nämligen en samling bud, som kunna och böra efterlevas af människorna. Jesus däremot, som hela tiden håller i sikte den fullkomnade människa, som är målet för vår sträfvan, Jesus, som icke tänker på annat än att visa oss idealet — just såsom den sanne religionsläraren bör göra — gifver oss bud, som i skarpa och blixtrande drag teckna för oss bilden af idealet, bud, hvilka därför icke mekaniskt kunna uppfyllas, utan hvilka ständigt hålla det inre lifvet vaket genom det arbete och den sträfvan de sporra oss till. Dessa Jesu bud äro till antalet fem. Det första budet heter: »I hafven hört, att det är sagdt till de gamle: Du skall icke dräpa; men jag säger eder, att den som förtörnas på sin broder, han är skyldig under domen.» I detta första bud förbjuder oss Jesus att vredgas. Du skall icke dräpa, säger man åt mördare; ett sådant bud må vara eftersträfvanvärdt för människor på ett lägre utvecklingsstadium, men Jesus vet, att vi icke längre äro så mycket utsatta för den frestelsen som icke mera för den långt finare, att gifva vika för vår lätt uppbrusande vrede, och därför säger han, för att framhålla för oss hvad som bör utgöra idealet för vår sträfvan: »Du skall icke vredgas.»

Det andra budet lyder: »I hafven hört, att det är sagdt till de gamle: Du skall icke göra hor; men jag säger eder: Hvar och en som ser på en kvinna till att begära henne, han har redan gjort hor med henne i sitt hjärta.» Det judiska budet rör endast den yttre vandeln — hvilken farisé kan man icke vara och dock hålla *det!* Jesus vet, att det icke är handlingen som gör människan, utan hennes tankar och känslor. Den fullkomnade människan är ren, och det icke endast i handling, utan fastmer i känslor och tankar, och till följd däraf också i handling.

---

Alldeles liksom teosofien i våra dagar, lägger Jesus en oerhörd vikt på tanken, det är i själfva verket därifrån, som allt arbete på vår fullkomning skall utgå. Och säkert är, att om en gång vårt inre renas och fullkomnas, skall ock hela vårt yttre lif genomsyras däraf.

Det tredje budet heter: »I hafven hört, att det är sagdt till de gamle: Du skall icke svärja falskt, utan du skall gälda Herren dina eder; men jag säger eder, att I skolen alls icke svärja, utan edert tal skall vara ja, ja, nej, nej; hvad därutöfver är, det är af ondo.» Idealet är att vara sann, alltigenom sann, enkel, ödmjuk i tankar, ord och gärningar. Huru mycket missbrukas icke ordets gåfva i vår värld, ordet som icke borde användas till annat än sanningens förhärligande, upplysningens spridande och våra medmänniskors tröst och hjälp. Jesus visar oss på idealet.

Det fjärde budet heter: »I hafven hört, att det är sagdt: Öga for öga och tand för tand; men jag säger eder, att I icke skolen motstå den som är ond; utan om någon slår dig på det högra kindbenet, så vänd honom ock det andra till.» Den i visdom fullkomnade människan reser sig aldrig upp emot det öde, som drabbar henne i illusionernas värld; hon vet, att lidandet icke är ett ondt, utan endast en födslovånda, hvarur hon framgår renare, starkare, mera full af kärlek och medkänsla än förut, och hon mottager därför med gladt och modigt sinne sin börda, äfven om den skulle föra henne till martyrdöden såsom den förde Jesus. Detta är idealet, att vi aldrig skola klaga i lidandet, utan snarare fröjdas och vara tacksamma för de nya utvecklingsmöjligheter det öppnar för oss. Jesus visar oss på idealet.

Det femte budet heter: »I hafven hört, att det är sagdt: Du, skall älska din nästa och hata din ovän; men jag säger eder: Älsken edra ovänner, välsignen dem som förbanna eder, gören väl mot dem som hata eder, och bedjen för dem, som försmäda och förfölja eder, på det att I skolen vara eder Faders barn, som är i himmelen, ty han låter sin sol uppgå öfver onda och goda och låter regna öfver rättfärdiga och orättfärdiga. Ty om I älsken dem som älska eder, hvad fån I för lön? Göra icke äfven publikanerna detsamma? Och om I visen vänlighet endast mot edra broder, hvad synnerligt gören I? Göra icke äfven publikanerna sammalunda? Varen fördenskull fullkomliga såsom eder himmelske Fader är fullkomligt.» – Och fullkomligheten är, att vi skola vara *så* uppfyllda af barmhärtighet, att allt hvad lif äger lefver i vårt hjärta, att vårt medvetande omfattar hela den lefvande naturen, att vår tanke genomtränger alla de höljen, som skilja själarna åt, så att vi kunna aftorka hvarje sorgens och smärtans tår och hviska tröst åt hvarje hjärta som lider. Detta är idealet, och därpå hänvisar Jesus.

Sålunda talar teosofien till oss, talar till oss kristna om vår egen Mästare, visar oss honom och hans lärdomar i ett ljus, som vi ej alla sett förut, och jag frågar eder nu: är teosofien en motståndare till kristendomen?

Må vara, att den uppträder mot allt som är osäkert, outredt, missuppfattadt eller osant däri, men visst är, att teosofien är den bästa vännen till och den starkaste hjälparen åt *den* kristendom, som predikades af Jesus, *den* kristendom, som återspeglas i evangelierna och som till fullo skall fastställas af den fördomsfria historiska forskningen.

Jag är viss om, att hvarje behjättrad teosof intet högre skulle önska än att se den dag randas, då den sanna och universella religionen, den som är lika mycket kristen som den är buddhistisk eller hinduisk, skall hafva inträngt i mänsklighetens medvetande och väckt till lif det andliga frö, som slumrar i mänsklighetens hjärta.

Denna religionernas religion, hvars budbärrinna teosofien är, är icke fiende till annat än dådlöshet, förtviflan, indifferentism, intolerans, hyckleri och själfviskhet. Den religionens enda tro är tron på sanningens och den gudomliga kärlekens absoluta majestät; och den religionen vet, att sanningen och kärleken äro krafter, som innebo i människan och hos henne måste frigöras för att i sin ordning kunna frigöra och frälsa människan.

Och sannerligen, om ock det jordiska lifvets magiska skimmer stundom kan tjusa och blända oss och snärja vår själ uti villornas nät, så se och känna vi dock, under våra högsta och renaste ögonblick, att ett skönare och rikare lif på jorden icke kan gifvas, än det lärjungens lif, då han icke begär lyckan för egen del, utan viger sitt lif åt Mästarens tjänst; då han i vandel och ord förkunnar för sina bröder det härliga budskapet om människornas frälsning från synd och nöd genom den gudomliga kraft, som bor i deras eget bröst.

---

—

Esitelmä on julkaistu ruotsiksi aikakauslehdessä Teosofisk tidskrift 1901,  
syyskuu N:o 6, s. 122-129, ja lokakuu N:o 7, s. 145-152.